

Politologie

POLIS = řecký městský stát

LOGOS = věda, rozum

- věda, která se zformovala v 19. a 20. století v USA (v roce 1949 byla uznána jako samostatná věda a byl také vymezen její obsah, v roce 1950 byla založena Mezinárodní asociace politických věd)
- nepřítomnost jednotných principů vede k názorovému pluralismu, potažmo k relativizaci vědeckého charakteru politologie

= společenská věda o politice = věda zabývající se studiem podstaty a zdroji omezení při užívání sociální moci a technikami pro užívání sociální moci v rámci těchto omezení. = nauka o řízení státu = akademická disciplína, která se zabývá studiem vlády a politiky

poznámka: každá tato definice vychází z definice slova politika

- předmětem výzkumu je politika- moc

POLITIKA: omezené užívání soc. moci = umění řídit stát

POLITICKÁ MOC: moc formalizovaná, která se používá k prosazení svých zájmů specifickými prostředky.

OSOBNOSTI POLITICKÝCH VĚD

Politickými otázkami se zabývali už filosofové ve starověku – **PLATON** (Polítheia – Ústava),

ARISTOTELES,

Renesance:

FRANCIS BACON (renesance) – *sofokracie*, spojení vědců se zahraničím

HUGO GROTIUS – základy koncepce *společenské smlouvy*

THOMAS HOBBS – teoretik *státního absolutismu*

THOMAS MORE, THOMASSO CAMPANELLA – *teoretici socialismu*

NICCOLO MACHIAVELLI – teoretik *totalitní státní moci*

Baroko:

BARUCH DE SPINOSA – stát uspořádan tak, aby poskytl lidem svobodu v názorech a myšlenkách, za své názory nemá být nikdo trestán

Osvícenství:

JOHN LOCKE – zastánce *koncepce společenské smlouvy*, vycházel z přirozeného práva. Hlavní úlohou státu je chránit majetek a práva občanů, svoboda je do určité míry státem omezena – na základě konsensu. Panovník by měl mít k dispozici zástupce zvolené z lidu, kteří by se podíleli na moci => ideálním uspořádáním je *konstituční monarchie* (dohoda = konstituce). Pokud panovník dohodu nedodrží, má lid právo ji vypovědět – tj. svrhnout jej. Vychází z něj Deklarace nezávislosti USA. Občan by neměl trestat ty, co porušují zákony, od toho je tu stát, který má represivní funkci.

Dělbá státní moci.

CHARLES LOUIS DE MONTESQUIEU – neexistuje ideální stát, stát a zákony nelze libovolně měnit, nevycházejí z vůle vládců, ale z podmínek typických pro dané území a národ. Koncepce *rozdělení moci* – převzal ji od Locka, vedle moci výkonné a zákonodárné klade *moc soudní*, která má být nezávislá, aby nedocházelo k despotii a potlačování svobody. Vladař nesmí stát nad zákony, má jim podléhat.

JEAN JACQUES ROUSSEAU – společenská smlouva, Moc sama nemůže zplodit právo, právní vládu lze založit pouze na úmluvě – *společenské smlouvě*. Jediným nositelem suverenity je lid, jehož vůli – *obecnou vůli* – lze zajistit hlasováním => *většinový souhlas*.

IMMANUEL KANT – zákonodárná moc může příslušet pouze lidu, zastává koncepci společenské smlouvy. Lid ale nemá právo na revoluci, nesmí svrhnout panovníka, ten má sám dojít k tomu, co je správné. V oblasti mezinárodního práva odmítá násilné konflikty a jakoukoli válku.

19. století:

GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL – vše v dějinách je pro pokrok nutné a rozumné. => starohegelovci

⇒ mladohegelovci (levice – marxisté, pravice – fašisté)

AUGUSTE COMTE – ideální společnost má být řízena skupinou odborníků. Cílem je vytvořit fungující stát a co největší prosperitu pro c nejvíce lidí. Ovlivněn *utopickým socialismem* – **PROUDHON, FOURRIER, SAINT-SIMON**

HERBERT SPENCER – nutno nahradit společnost starou společností novou: **absolutismus => demokracie**.

KAREL MARX – stát nemá stát proti člověku, ale mají spadat vjedno = „**pravdivá demokracie**“. Hybnou silou ve společnosti je *ekonomika*. Všechny dosavadní systémy mají společný rys – vykořisťování, kterým utlačují kapitalisté proletáře pomocí nadhodnoty. Je nutno nastolit nový *socialistický společenský řád* – *beztrždní společnost*, což je úkolem proletářské revoluce.

Marxismus se dále rozvíjel na:

- revizionistický
- revoluční (např. marxismus – leninismus)

DISCIPLÍNY POLITOLOGIE:

Obecná politologie a politická metodologie:

- zabývá se vlastní historií + vztahem k ostatním vědám
- sleduje vznik a vývoj jednotlivých pol. škol, jejich přínosem a myšlenkovým vlivem
- Robert Dahl, Seymour Lipset, Sidney Verba, Chris Achen, Garry King

Politická teorie a politická filosofie:

- zabývá se dějinami politických teorií a současnými politickými teoriemi. Přičemž sleduje vývoj politického myšlení již od antiky + se soustředí na teorie demokracie, spravedlnosti, postmodernismu, feminismu a, liberalismu
- Goodin, Rawls, Kymlicka

Politické instituce:

- zabývá se pravidly v životě politicky organizované společnosti
- politické instituce: stát, ústava, volební systém, parlament, dělba moci, administrativa, místní samospráva, uplatňování státní moci,
- řeší otázky stability institucí, jejich změny, legitimacy, aj.
- Dougless North, Elster

Srovnávací/ komparativní :

- již od Aristotela
- zabývá se srovnáváním jednotlivých zemí, s úmyslem najít a vysvětlit rozdíly, respektivě rozdíly analyzovaného jevu
- má největší podíl na politologickém výzkumu
- nejvíce srovnávané objekty: volby, politické strany a jejich systémy, parlamentní a prezidentské formy vlády
- Gabriel Almond, Sidney Verba, Ronald Ingelhard

Politická sociologie/ politické chování:

- založena roku 1944 Paulem Lanserfeldem
- čerpá z politické sociologie a politické psychologie
- studuje vliv médií, rasy + rasových předsudků na chování nebo rozhodování voličů
- Philip Converse, John Sprague, Augus Campbell

Veřejná politika a správa:

-zabývá se činností vlády, jejím programem a jeho výsledky v různých oblastech. Hodnotí efektivitu, komparaci, etiku aj.

Řeší obecné otázky týkající se rozpočtové politiky, byrokracie, regulace, soustředí se na jednotlivé resorty činností vlády, jako je sociální politika, enviromentální, obranná politika, srovnává zaměstnanost, korupci...

Aaron Wildavsky

Politická ekonomie:

-řeší 2 základní otázky: a) jak se instituce vyvíjejí ve vztahu k jednotlivým závěrům, strategiím, alternativám
b) jak instituce ovlivňují chod politického a ekonomického systému

-využívá ekonomický přístup k vysvětlení politických procesů a uskutečňování veřejné politiky + na to jak politické a ekonomické instituce ovlivňují jednání jednotlivých aktér, a na politický kontext ovlivňující tržní hospodářství

Barry Weingast, Mathew McCubbins

Mezinárodní vztahy:

- snaží se porozumět jak vztahům mezi státy, tak náhradním aktérům a silám
- Robert Keahone, Kenneth Waltz

DĚLENÍ POLITOLOGIE:

MAKROPOLITOLOGIE- v rámci mezinárodních vztahů

MIKROPOLITOLOGIE- v rámci 1 státu

FUNKCE POLITOLOGIE:

a) *Deskriptivní/ pozitivní/ empirická:*

- zabývá se popisem politické, společenské reality.
- konstatuje, že něco je například volby
- vychází z výzkumů a pozorování, které zobecňuje

b) *Normativní:*

- vychází z filosofie a aplikuje některé její metody na politickou realitu.
- postupuje dedukcí od obecného ke konkrétnímu.
- zahrnuje hodnotové soudy, tj. stanoví co by mělo být

c) *Predikativní prognostická:*

- na základě popisu a vysvětlení umožňuje předpokládat jaká bude politická realita, jak se budou vyvíjet politické procesy, popřípadě jak je možné ovlivnit vývoj

METODY POLITOLOGIE:

a) *Historická:*

- zabývá se studiem fakt a dat, které už proběhly. To znamená, že studuje pakty, dohody, zákony...
- zkoumá závislosti spojené s vývojem společnosti

b) *Historicko- srovnávací:*

- metoda umožňující zkoumat podstatu jevů na základě jejich společenského původu či dějinné souvislosti

c) *Behaviorální:*

- vychází z empirického studia individuálního politického chování jedince, které se snaží maximálně systematizovat, matematicky zpracovat a tak maximálně verifikovat.
- Používá se hlavně při analýzách volebního chování a veřejného mínění

d) *Systémová:*

- systémové zkoumání prvků a jejich vzájemných vztahů, souborů prvků
- tato metoda umožňuje komplexní pojetí politiky

e) *Geografická*

- při analýze politického chování skupin i jednotlivců bere v potaz rovněž geografické faktory

f) *Sociologické metody:*

- využití základních procedur, kterými jsou: statistická, monografická, experimentální, typologická

POLITOLOGIE A OSTANÍ VĚDY:

- a) **Filosofie:** politologie se z ní vydělila a převzala některé její metody(dialektika= metoda vyjasňování pojmů) a teorie (vysvětlení vzniku státu).
- b) **Státověda:** s ní se téměř překrývá předmět studia
- c) **Sociologie:** zkoumání sociálních faktorů politického života, obě se zabývají mocí, volebním chováním apod.
- d) **Historie:** politické myšlenky a události jsou podmíněny historickými okolnostmi
- e) **Ekonomie:** politická rozhodnutí ovlivňují ekonomickou situaci, ekonomická úroveň podmiňuje preference voličů i jednání politiků
- f) **Právo**
- g) **Psychologie:** napomáhá při analýze politického chování lidí, osobnosti politika

POLITIKA:

- z řečtiny
- umění řídit stát, resp. vztahy mezi státy; správa věcí veřejných; oblast společenské činnosti
- spočívá v účasti politických subjektů (stran, skupin jednotlivců) na státních záležitostech
- nástrojem k prosazení cílů a zájmů slouží politická moc, o jejíž získání usilují různými prostředky

POLITICKÝ SYSTÉM:

- je součástí celkového sociálního systému
- zahrnuje aktivity, jež souvisejí s formulací a vykonáváním politiky = skládá se ze všech aktivit a subjektů vstupujících do uplatňování politiky
- je tvořen souborem institucí, které zprostředkovávají vzájemný vztah mezi lidmi a vládou; volby, volební kampaň, politické strany a hnutí, zájmové organizace, státní orgány, orgány místní správy a samosprávy, veřejné mínění, masová media...

POLITICKÉ SUBJEKTY:

- voliči, politické strany a hnutí, zájmové organizace, orgány místní správy a samosprávy, masová media

POLITICKÉ AKTIVITY:

- legislativa, pakty, dohody politických stran, volby, převraty, revoluce, vymahatelnost práva, media a jejich vliv, veřejné mínění...

VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ:

má dva hlavní úkoly, poskytuje:

- informace pro politiky
- informace pro jednotlivce o názorech ostatních

Je výrazně ovlivňováno zejména médií (subjekty, které mají informační funkci), ovlivňují i socializaci a participaci.

Dělení:

- veřejnoprávní (měla by být objektivní a nestranná) a nezávislá (často subjektivně zabarvená)
- tištěná, netištěná
- horká, chladná (podle intenzity působení – počtu zapojených smyslů)

POLITICKÝ PROGRAM:

- forma politických představ, které vycházejí jednak z ideologického základu, jednak reflektují momentální stav společnosti.
- Jsou zaměřeny na konkrétní úkoly, které je třeba realizovat v politické praxi
- Obsahuje principy, prostředky a nástroje k jejich dosažení
- Mohou být zásadní a dílčí → a) zásadní... týkají se spíše celkového zaměření politického subjektu, obsahují jen obecné principy strategie
b) dílčí... vycházejí z obecných a zaměřují se na taktiku prosazování cíle v krátkodobém časovém horizontu
- *Pragmatický politický program*: je v souladu s politickými právy a se zájmy občanů. Jeho hlavním kritériem je užitečnost a zpravidla souvisí s uspokojováním aktuálních potřeb lidí ve všech sférách života. Stanovuje si relativně splnitelné cíle. Například snížení daní, výstavba plynovodu...
- *Antipolitický politický program*: stanovuje si obtížně dosažitelné cíle = obvykle totiž uvažuje spíše v dlouhodobých horizontech, které se týkají lidstva jako celku, staví se proti konkrétním nespravedlnostem (požadavky na ukončení válečných konfliktů, podpisové akce na podporu politických vězňů). Její představitelé upřednostňují morální hodnoty před hodnotami každodenní užitečnosti. Důraz je kladen na uskutečňování lidských práv jako všeobecných politicko-morálních hodnot.
- *Negativistický politický program*: cíle jsou sice pozitivně přijímány, ale skrývá se za nimi snaha o zisk moci. Lidé zde slouží pouze jako objekt manipulace k dosažení určitého vyššího cíle.
- *Fundamentalistický politický program*: fundamentalistické jsou takové směry, které slepě dodržují samotné základy nějaké teorie nebo náboženství, a odmítají jakoukoliv jejich změnu - odklon od nich. Většinou si vybírají jen to, co sem jim hodí, to pak prosazují různými prostředky. Nepřipouští diskusi, kompromis, nechtějí změnu. Příkladem může být ISLÁMSKÝ FUNDAMENTALISMUS.

POLITICKÁ MOC:

- je to jeden z nejrozšířenějších společenských vztahů
- je studována politickou sociologií
- jedná se o vztah, kdy jeden subjekt může rozhodovat o subjektu druhém = možnost uplatňovat svou vůli vůči zbytku společnosti = moc formalizovaná, která se používá k prosazení svých zájmů specifickými prostředky

ROZDĚLENÍ DLE DRŽBY MOCI VE STÁTĚ:

- 1) **totalitní** – diktatura – moc získaná a udržovaná násilím
  - teokracie – vláda z vůle Boží
  - monarchie – parlamentní, konstituční, absolutistická
- 2) **demokracie** – moc v rukou lidu, rozdělení moci do 3 složek
  - přímá – př. referendum (Švýcarsko)
  - nepřímá – existuje legitimní způsob výměny vlády, prezidentská nebo parlamentní

POLITICKÁ AUTORITA:

- je to legitimní moc, její projevy jsou akceptovány lidmi, na které se vztahuje
- někdy se tato moc rozlišuje na tzv. *de iure* a *de facto* – toto rozlišení vychází z Webera
- politická autorita také může být, resp. její projevy jsou:
  - a) **TRADIČNÍ**... vychází z historie
  - b) **RACIONÁLNÍ (LEGÁLNÍ)**... daná smlouvou
  - c) **CHARISMATICKÁ**... soubor mimořádných vlastností

POLITICKÁ SOCIALIZACE:

- komplexní proces, při kterém si jedinec začíná uvědomovat politické jevy, začíná se učit politickým faktům a formovat vlastní politické postoje. Rozhodující roli v tomto procesu hraje prvotní socializace, která je formulovaná 2 zásadami: 1) co je naučeno nejdříve, je naučeno nejlépe 2) co je naučeno nejdříve, strukturuje pozdější učení

POLITICKÁ PARTICIPACE:

- jedná se o aktivity soukromých osob, kterými se snaží ovlivnit nebo podpořit vládu a politiku
- rozlišujeme:
  - a) **KONVENČNÍ**... relativně obvyklé chování, jež poskytuje demokracie, a v dané situaci bývá pro většinu lidí přijatelné
  - b) **NEKONVENČNÍ**... relativně neobvyklé chování, které kritizuje nebo se staví na odpor vládě

POLITICKÉ DOKTRÝNY A IDEOLOGIE:

- **Politická ideologie**: soustava idejí, teorií a názorů, soustředující se obvykle na problematiku společnosti = usiluje o obecný a ucelený výklad člověka a společnosti, ze které by vycházel program politického jednání určité skupiny → představuje tedy soubor základních, obecných tezí. Jednotlivé ideologie plní pro ty, kteří s nimi souhlasí 4 základní funkce: 1) napomáhají vysvětlovat politické události a jevy 2) poskytují kritéria a žebříčky hodnot 3) orientují své stoupence tak, že jim poskytují vědomí identity a náležitosti k určité sociální skupině 4) nabízejí svým stoupencům základní rysy politického programu a cíle politické akce
- **Politická doktrína**: je to systematický soubor principů a názorů na určitý problém

LIBERALISMUS: Vznikl v 17. stol. v Anglii. Nejvyšší hodnotou je **svoboda a práva jedince**. Rozvíjel se hlavně s industrializací (nutnost volby zaměstnání), navazuje na přirozené právo – na **Locka**. Důležité je **právo na soukromé vlastnictví**. Omezuje státní aparát – stát vznikl na základě společenské smlouvy – právo vládu svrhnout, když ji nedodržuje. Politická moc pochází zdola, stát má sloužit zákům jedince. Náboženská tolerance.

- **klasický** – negativní svoboda – omezení jen v případě omezování ostatních. Stát = nutné zlo. Zásada *laissez-faire* v ekonomice, tj. zásada neviditelné ruky trhu, samoregulace. Sociální darwinismus.

- **Moderní** – reakce na ekonomickou krizi, nutné zásahy státu do ekonomiky. Stát má jedinci v jeho snažení pomoci.

KONZERVATISMUS

Reakce na francouzskou revoluci, vychází z přirozeného práva. Je poměrně rigidní, tendence nechávat věci tak, jak jsou. Vliv skepticismu. Společnost je nejdokonalejší věcí, je základem (tj. oponuje liberalismu). Nejvyšší institucí je stát, propaguje dělbou moci. Staví se proti ústupu tradic.

V politice je vždy pragmatický, neřeší nápravu dlouhodobých problémů, jen je minimalizuje (př. nezaměstnanost). Inspiruje se minulostí.

SOCIALISMUS A KOMUNISMUS

Socialismus – beztřídní společnost, snaha podřítit individuum jednotlivci, kritizuje kapitalismus, výrazná a široká sociální síť, odstranění sociální nerovnosti.

Komunismus – utopická teorie, cílem je společné vlastnictví, soukromé zavrhuje. Společnost se člení na proletariát a vykořisťovatel (kapitalisty). Kapitalismus je nutno svrhnout proletářskou revolucí. Lenin navíc prosazoval vytvoření diktatury proletariátu.

Neomarxismus – smíchání marxistických + anarchistických prvků. Levicový anarchismus.

NACIONALISMUS

Upřednostňuje politické, kulturní a ekonomické zájmy jednoho národa. Nejdůležitější hodnotou je příslušnost k národu. Krajní podobou je šovinismus.

ŠOVINISMUS A RASISMUS – xenofobní hnutí

Rasismus – společenské odstupy, diskriminace, šikana.

Šovinismus – extrémně vyhrocený nacionalismus – národní výlučnost, nadřazenost vlastního národa a nenávisť k národům jiným.

ANARCHISMUS

Usiluje o zrušení státu a jeho nahrazení menšími správními jednotkami. Stát a právní řád odmítá, má být nastolena revoluce. BAKUNIN, PROUDHON. Kritizuje i církev – omezuje svobodu.

Levicový (kolektivistický) – ekonomika založená na společném vlastnictví

Pravicový (individualistický) – propaguje soukromé vlastnictví

Národ je umělý výtvar, je proti kapitalismu a státnímu intervencionalismu.

Násilí je spravedlivé a správné, rodí se z útlu a díky existenci řádu ve státě.

FEMINISMUS

Jedná se o ideologii ženského hnutí (vznikla na konci 19. století), která prosazuje společenské, politické a ekonomické zrovnoprávnění s muži.

POLITICKÉ STRANY A POLITICKÁ HNUTÍ:

= dobrovolná hnutí občanů k jejich účasti na politickém životě, zejména k vytváření zákonodárných sborů a orgánů místní samosprávy. – Podle práva v ČR jsou politické strany a politická hnutí právnické osoby, vznikající zejména registrací, zanikají vlastním či soudním rozhodnutím. Jsou odděleny od státu, nesmějí nahrazovat činnost jeho orgánů, nesmějí se ozbrojovat, působit v ozbrojených silách ani na pracovištích (mohou se organizovat zásadně na územním principu). Členem může být jen občan starší 18 let, nikdo nesmí být ke členství nucen.

- postavení politických stran je upraveno v Ústavě, v Listině základních práv a svobod, v mezinárodních smlouvách o lidských právech a zákonech o sdružování v politických stranách a politických hnutích.
- Podle článku 5 Ústavy je politický systém založen na svobodném a dobrovolném vzniku politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů. Svobodná soutěž politických sil v demokratické společnosti je také chráněna Listinou- článek 22.. Ta dále stanoví, že občané mají právo zakládat politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich dle článku 20 odstavce 2 a že politické strany a politická hnutí, jakož i jiná sdružení, jsou odděleny od státu- článek 20 odstavec 4.
- Každá strana musí mít svůj organizační řád (stanovy), ve které je kromě programových zásad uveden její název, sídlo a způsob volby stranických orgánů. Vzniká dnem zápisu do evidence, zaniká sloučením s jiným subjektem, na základě svého dobrovolného rozpuštění nebo z rozhodnutí soudu.
- Členem se může stát každý občan starší 18 let, který není zároveň členem jiné strany.

- Politické strany plní tyto funkce: 1) *zprostředkovatelskou*... zprostředkovávají kontakt mezi vládou a lidmi, prostřednictvím členství ve straně, hlasováním pro určitou stranu ve volbách nebo návštěvou poslance nebo senátora umožňují spojení mezi společností a státem

2) *integrativní*... slouží k soustředění zájmů- politická strana má program většinou orientovaný do všech oblastí života společnosti

3) *socializační*... jsou činitelem politické socializace

4) *mobilizační*... slouží k mobilizaci voličů

5) *reduktivní (výběrová)*... slouží k výběru politických elit- v tzv. primárních volbách určují, kdo bude kandidovat na předních místech kandidátky

6) *ústavní (politicko- organizační)*... v parlamentním systému plní důležitou funkci při sestavování vlády

KLASIFIKACE POLITICKÝCH STRAN: politické strany jsou klasifikovány dle politických ideologií, nebo podle svého místa v politickém spektru na pravici a levice. Toto bipolární rozdělení pochází z Francie 18. století.

Tradiční rysy levice a pravice:

	Levice	Pravice
Priority	Sociální politika, sociální jistoty	Výroba, umožnění podnikatelské aktivity
Stát	Sociálně odpovědný silný stát	Minimalizace kompetence státu
Spravedlnost	Rozdělovací	Vyrovňovací
Rovnost	Výsledků	Příležitostí
Svoboda	Reálná	Formální
Demokracie	Zastupitelská, důraz na přímou demokracii	Zastupitelská
Člověk	Kolektiv	Jednotlivec
Stát a společnost	Tendence ke splynutí	Důsledné oddělení
Společenský vývoj	Rychlá změna- revoluce nebo reforma	Postupný vývoj- evoluce
Stát a ekonomie regulace trhu	Státní ochrannářství a deregulace	Liberalizace
Ekonomické priority	Snížení nezaměstnanosti	Snížení inflace

- uprostřed spektra se nachází **centristická strana** neboli strana středu, která je jednoduše definována jako strana mezi pravíci a levíci- může uzavřít koaliční dohodu s oběma typy stran.
- strana, která se vyskytuje na okraji spektra a která usiluje destruovat politický systém volné soutěže, ve které působí se nazývá **antisystémová**

1. dle charakteru členství:

a) *strany masové*...západní demokratické politické strany, ucházející se o své členy skrze třídní struktury a v maximální možné míře; členem se může stát každý

b) *strany kádrové*... komunistické strany, které se vyskytovaly, resp. dodnes se vyskytují v komunistických totalitních režimech; jsou silně centralizované; strana si své členy většinou vytipuje sama, za jejich členství jim nabízí různé výhody

c) *strany oddaných*...v minulosti náckové, dnes se vyskytují v některých rozvojových zemích; jde o strany soustředěné kolem osoby jednoho vůdce, kterého oddaně, fanaticky podporují jeho stoupenci

2. dle šířky spektra:

a) *strany ideologicky úzké*- úzká ideologie, resp. Světonázorové orientace, které oslovují jen úzkou skupinu voličů např. katolické strany jen katolíky... bylo to typické zejména pro období před 2. světovou

b) „catch all party/ strany“- usilují o podporu všech částí sociálního spektra, tzn. snaží se oslovovat všechny sociální skupiny. Např. labouristická strana

TYPOLOGIE POLITICKÝCH SYSTÉMŮ:

Dle tzv. Blondelovy typologie

- a) *Liberálně- demokratické*...západní Evropa, severní Amerika, Japonsko, Izrael, někteří členi Commonwealthu, Indie. Politika těchto států nesměruje přímo ani k rovnostářství, ale ani k individualismu. Různé skupiny zde víceméně otevřeně publikují své názory, soutěží o zisk podpory obyvatelstva zejm. Prostřednictvím voleb. Výsledkem jsou přijaté normy, které jsou někde uprostřed s menšími odchylkami buď vlevo nebo vpravo. Uspořádání institucí je založeno na ústavním základě, na dobře definovaných institucích (= parlament, exekutiva, místní správa a samospráva). Vysoká míra participace ve stranách a skupinách. Relativně dobrá organizace.
- b) *Rovnostářsko- autoritářský*...příznačný pro komunistické země. Severní Korea, Vietnam, Kuba. Založen na fungování 1 hegemonní strany, je zde zdůrazněna úloha vůdce, systém přerozdělování statků. Rovnostářský sociální systém. Existence politické superstruktury (je konstituována na úrovni státu, ústavní orgány jsou podobné orgánům v liberálně- demokratických systémech, větší důraz je však kladen na byrokracii) a politické infrastruktury, přičemž mají odlišné uspořádání institucí, spojené převážně personálními pouty.
- c) *Tradicionalisticko- individualistický*... přebírá normy dříve platné v celém světě. V tomto systému většinou vládne monarcha a oligarchie s podporu velké většiny obyvatelstva. Dnes je méně obvyklý, protože se většina západoevropských monarchů vzdala výkonu moci.... Teď jen na Arabském poloostrově, v Himalájích. Byrokracie je značně omezena, hlavně v těch zemích, kde převládá tradicionalismus. Charakteristickým znakem je množství stoupenců. Pokud systém pracuje dobře, pak jsou seskupení přívrženců tohoto systému pevně postavená... pokud pracuje špatně, pak je jejich pozice otřesitelná. Tyto systémy mohou přetrvávat relativně dlouho, za podmínky, že je naplněn „modus vivendi“ mezi geografickými seskupeními vytvářejícími národ.
- d) *Populistický*... uplatňoval se ve většině afrických států, které získaly nezávislost koncem 50. a 60. let. Obdobný vývoj probíhal též v jihoamerických republikách. Populistické režimy vznikají jako reakce na tradicionalismus a následně oscilují mezi demokracií a monokracií, mezi egalitářstvím a individualismem a mezi liberalismem a autoritářstvím. Výrazným rysem těchto systémů je relativně malá politická stabilita. Relativní pluralismus vede k existenci rozdílných názorů mezi skupinami a frakcemi. Nezbytnou podmínkou je též silný vůdce, často potlačující lidská práva. Mají hybridní strukturu. Silná opozice mezi tradičními a novými skupinami. Vztahy mezi společností a systémem nejsou tak úzké, jako jsou v jiných systémech. Je zde většinou silná dominance 1 strany. Většinou zanikají se změnou vůdce.
- e) *Autoritářsko- individualistický*... výskyt většinou jako reakce na liberálně- demokratické systémy jsou též výsledkem transformací tradicionalistických systémů, kde je základem pro změnu upadající moc monarchie např. dřívější Evropa před 2. světovou. Charakteristická pro země, kde nejsou pevně zakotveny demokratické zásady. Politický život je zde redukován na minimum. Cílem systému je vytvořit nebo reorganizovat společnost, která loajálně následuje svého vůdce. Většinou vzniká jako důsledek nemožnosti dosáhnout kompromisu v populistickém systému, nebo když v liberálně- demokratickém systému jsou rozdíly mezi politickými stranami a skupinami tak velké, že vláda nemůže efektivně vykonávat své funkce.

TYPOLOGIE SYSTÉMŮ STRAN:

Dle tzv. Blondelovy typologie

Systém politických stran= souhrn všech významných politických stran v zemi a jejich vzájemné interakce. Podle některých teorií zahrnuje také chování voličů (jejich loajalitu) a někdy i volební systém.

Systém 1 strany: 1 strana má zákonný i faktický monopol v politické činnosti. V komunistických státech, v Africe

Systém dominantní strany: 1 politická strana, která je po několik desetiletí ve vládě nebo je hlavní silou v koalici. Např. Křesťanská demokracie v Itálii

Systém 2 stran: ve vládě se střídají pouze 2 strany. Např. demokrati a republikáni v USA.

Pozn. Někdy se hovoří ještě o systému 3, 4 stran apod. Jestliže multiparticismus tvoří více než 5 politických stran začíná mít systém **centrifugální tendence** (demokratické politické spektrum je natolik úzké, že se mohou vzájemně odlišit, pak směřují k oběma pólům. Jsou- li jen 2 strany, pak se hovoří o **centripetálních tendencích** (jsou ve středu spektra).

VOLBY A VOLEBNÍ SYSTÉMY:

Volby = akt, při kterém volí právoplatní voliči své zástupce. Rozlišujeme volby parlamentní, komunální, presidentské.

- pravidelné parlamentní volby plní několik funkcí:
  - a) umožňují pokojnou změnu vlády
  - b) slouží k výběru reprezentantů, určují, kdo bude vládnout a v jaké síle
  - c) vyjadřují mínění voličů
  - d) udělují legitimitu parlamentu a vládě, tj. oprávnění vydávat a vykonávat zákony
  - e) zahrnují zpětnou vazbu

- volební právo: a) všeobecné- volit mohou všichni dospělí občané bez rozdílu
  - b) rovné- každý občan má 1 hlas a každý má stejnou váhu
  - c) tajné
  - d) přímé- volí se přímo zástupce, nikoliv sbor, který bude tyto zástupce volit podle vlastní vůle

Pozn. Další způsoby jak se podílet na řízení státu je jmenování, rotace, dědictví, losování.

Formy v přímé demokracii: referendum, iniciativa (občané většinou musí sepsat petici a sesbírat určitý počet hlasů), odvolání (opět nutná petice určitého počtu lidí). U nás je přímá demokracie zaručena čl. 2, odst. 2 Ústavy

Volební systémy:

- a) Většinový (majoritní)... zvolen je pouze jediný kandidát, který získá v daném volebním obvodu nejvíce volebních hlasů. Volba se uskutečňuje zpravidla v jednomandátových obvodech. Tento systém vede ke snížení počtu politických stran, protože malé strany nejsou schopny získat v jednotlivých obvodech většinu. Vláda je potom tvořena zpravidla pouze jednou stranou. Existuje ve 2 základních modifikacích: jednokolový (vítězem je v daném obvodu ten, kdo získá většinu hlasů) a dvoukolový (vítězem je ten, kdo získá více jak 50%. Jestliže v 1. kole nezíská nikdo 50%, pak se koná kolo 2., do kterého postupují první 2 nejméně úspěšnější uchazeči).
- b) Poměrný (proporční)... Procento odevzdaných hlasů odpovídá procentu reprezentantů, což umožňuje i zastoupení menších stran. Vláda je pak méně stabilní, protože se skládá z více stran. Vládní strany většinou uzavírají koaliční smlouvy, ve kterých si rozdělují jednotlivá odvětví správy. Většinou 5% klauzule pro vstup strany do parlamentu. Hlasy stran, které se do parlamentu nedostaly, jsou ve druhém skrutiniu (sčítání) opět proporčním způsobem rozdělovány mezi ostatní.
- c) Smišený... kombinace poměrného a většinového: poměr hlasů je určen systémem poměrným a personální obsazení systémem většinovým
- d) Preferenční... australský alternativní volební systém a irský systém přenosného hlasování. Aby byl kandidát zvolen, musí dosáhnout určité kvóty. Po jejím dosažení se jeho hlasy rozdělují podle dalších preferencí mezi ostatní kandidáty. Podobně se rozdělují hlasy dalších nejslabších kandidátů, kteří jsou z dalšího boje vyřazeni.

Poznámka: DUVEREGOVY ZÁKONY... jednokolový většinový volební systém vede k systému 2 stran. Racionální voliči si díky tomu uvědomí, že je zbytečné mít víc jak 2 strany; 3 strana pak postupně zaniká. Poměrný systém a dvoukolový většinový systém vede k multipartitismu.

Výhody a nevýhody volebních systémů

VĚTŠINOVÝ	POMĚRNÝ
1) menší reprezentativnost	1) větší reprezentativnost; počet odevzdaných hlasů odpovídá procentu zástupců
2) stabilní vláda- systém 1 strany, která je většinová	2) méně stabilní vláda; nutnost uzavírat koalice
3) rozhodnutí díky 1 straně	3) rozhodnutí je výsledkem střetů více názorů
4) kontrola vlády opozicí a veřejným míněním	4) kontrola vlády opozicí, veřejným míněním i koaličními partnery navzájem
5) každý občan zná svého zástupce	5) anonymita reprezentantů
6) mnoho občanů je zastupováno tím, koho nevolili	6) téměř všichni jsou zastoupeni
7) možnost odvolání zástupce	7) nemožnost odvolání zástupce
8) neumožňuje existenci malých stran	8) umožňuje účast menšiny
9) není umožněn vliv extrémních stran	9) umožňuje zastoupení menšin
10) v poměrném systému malé strany vydírají ty velké	10) v poměrném systému malé strany pohánějí ty velké
11) malý výběr stran a malé šance malých stran na zvolení	11) neodrazuje od volební účasti, protože i menšinový názor má šanci na zastoupení
12) snadné hlasování a vyhodnocování; v 1 hlasování se vybere 1 kandidát	12) složité hlasování a vyhodnocování; propočty, přidělování mandátů, klauzule, preferenční hlasy
13) umožňuje zásadní vládní změnu	13) koaliční vláda může tlumit přílišné výkyvy politiky

Volební systém v ČR:

- Volby do Poslanecké sněmovny probíhají poměrným zastoupením a do Senátu většinově
- volby vyhlašuje prezident + spolupodpis předsedy PS
- vyhlášeny nejpozději 90 dnů před jejich konáním
- konat se mohou kdykoliv v posledních 30 dnech funkčního období, nebo byla-li PS sněmovna rozpuštěna, konají se do 60 dnů po jejím rozpuštění
- volby se konají ve 2 dnech; 1. den od 14,00 do 22,00 hod., 2. den od 7,00 do 14,00 hod.
- zahájení voleb může být starostou až o 2 hodiny uspišeno
- právo volit má každý občan ČR, který nejpozději 2. den voleb dosáhl 18 let
- volit mohou i občané ČR, kteří nemají trvalý pobyt na našem území

Volby do Sněmovny

- poměrný systém probíhá ve volebních krajích
- 3 dny předem jsou voličům dodány hlasovací lístky; ty obsahují vylosované číslo kandidátní listiny, název politické strany nebo koalice, pořadový seznam kandidátů, datum narození, povolání, obec trvalého bydliště, příslušnost ke straně, razítko krajské volební komise
- volič hlasuje osobně
- vřazuje do urny 1 volební lístek (volí stranu), navíc může u nejvíce 4 kandidátů vyznačit, kterého preferuje
- Vyhodnocování: po sečtení hlasů se nejprve určí strany, které získaly více jak 5% hlasů, a které koalice složené ze 2 (3,4 a více) stran získaly více jak 7% (9,11%) platných hlasů. Pak se zjistí počet mandátů, které připadají v daném kraji na volební stranu. Pak se určí komu je mandát přidělen. Získá-li kandidát více než 10% preferenčních hlasů odevzdaných pro jeho stranu v daném kraji, pak je na 1. místě kandidátky. Jestliže se jich přesouvá víc, pak pořadí určuje počet hlasů. Do 2. skrutinia, ve kterém jsou rozdělovány hlasy nezvolených stran, může vybrat strana jména těch, kteří nebyli zvoleni v 1.
- Pasivní volební právo: Každý volič, který dosáhl věku 21 let aspoň 2. den voleb. Překážka volitelnosti = nezpůsobilost k právním úkonům. Podmínka kandidatury je volební kauce ve výši 200 tisíc na volební kraj, ve kterém kandiduje

Volby do Senátu:

- Většinový princip
- Volby v 81 obvodech
- V každém obvodu se volí 1 kandidát, který získal nad ½ většinu; pokud ji nikdo nezíská, koná se 6. dne kolo 2., do kterého postupují první 2. Zvolen je ten, kdo získá víc hlasů
- Senátoři 1/3 obvodů byli voleni poprvé jen ne 2 roky, druhá 1/3 na 4 roky a třetí 1/3 na 6 let
- Další volby se konají co 2 roky pro 1/3
- Senátor je volen na 6 let
- Hlasovací lístky musí obsahovat všechny náležitosti, jak do Sněmovny. Pro 1. kolo je voliči dostanou 3 dny předem a pro 2. kolo až ve volební místnosti
- 1 hlasovací lístek do 1 obálky, pak do urny před volební komisí
- Pasivní volební právo: volen může být každý volič, který nejpozději 2. den 1. kola dosáhl věku 40 let. Překážkou je nezpůsobilost k právním úkonům. Kauce 20 tisíc za 1 kandidáta

Volby do zastupitelstva:

- Členem zastupitelstva může být každý volič
- Volební stranou mohou být: zaregistrované politické strany, koalice, nezávislí kandidáti, sdružení nezávislých nebo sdružení nezávislých + politických stran
- Tvoří-li volební stranu nezávislí nebo sdružení nezávislých, pak připojují ke kandidátce petici podepsanou voliči (např. u obce 500 obyvatel 5% pro nezávislé a 7 % pro jejich sdružení)